

Misiologie AN IV
SEM II

Dialogul teologic bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (EKD) – scurt istoric –

După ce se angajase într-un dialog teologic oficial cu Patriarhia Moscovei în 1959, iar mai apoi cu Patriarhia Ecumenică în 1969, Biserica Evanghelică din Germania (EKD = Evangelische Kirche in Deutschland) a dorit să poarte un astfel de dialog și cu Biserica Ortodoxă Română. Dialogul teologic dintre EKD și B.O.R. a început în anul 1979 la inițiativa EKD, care a dorit să poarte un astfel de dialog pentru a pune în valoare relațiile specifice dintre Biserica Ortodoxă majoritară și Bisericile Protestante minoritare din România. Astfel, la toate întrunirile din cadrul acestui dialog au fost prezenți și câte un reprezentant al Bisericii Evanghelice C.A. din România, respectiv, al Bisericii Reformate din această țară.

B.O.R. s-a angajat în acest dialog pe baza hotărârilor luate la prima Conferință Panortodoxă Preconciliară (Chambésy, Elveția, 21-28 noiembrie 1976), care recomandă ca fiecare Biserică Ortodoxă Autocefală să poarte convorbiri teologice cu Bisericile protestante, cu scopul de a mijloci o mai bună cunoaștere reciprocă a teologiei și a vieții bisericești.

Convorbirile acestui dialog au fost considerate de ambele părți drept contribuții valoroase la apropierea dintre cele două Biserici pe calea restaurării unității Bisericii lui Hristos. Dialogul teologic dintre B.O.R. și EKD a fost apreciat din afară drept dialogul cu cel mai mare succes din convorbirile dintre EKD și Ortodoxie.

Între 1979 și 2010 au avut loc douăsprezece întruniri între cele două Biserici, numite Goslar, după localitatea unde s-a ținut prima întrunire.

Întrunirile au fost următoarele:

- 1) 1979 – Goslar, Germania, cu tema: „*Sfânta Scriptură și Tradiția Apostolică în mărturisirea Bisericii*”;
- 2) 1980 – Iași, România, cu tema: „*Sfintele Taine ale Bisericii în Confesiunea Augustană și Mărturisirea de Credință Ortodoxe din sec. XVI-XVII*”;
- 3) 1982 – Hullshort, Germania, cu tema: „*Pocăința și mărturisirile de Credință în viața Bisericilor noastre și însemnătatea lor pentru înnoirea și sfințirea credincioșilor*”;

- 4) 1985 – Techirghiol, România, cu tema: „Mântuirea în Hristos și vindicarea lumii”;
- 5) 1988 – Kirchberg, Germania, cu tema: „Îndreptarea și îndumnezeirea omului în Iisus Hristos”;
- 6) 1991 – Curtea de Argeș, România, cu tema: „Botezul ca încorporare în Noul Legământ și chemare spre lupta duhovnicească în urmașii lui Hristos (Synergia)”;
- 7) 1995 – Selbitz, Germania, cu tema: „Comuniunea sfinților. Chemarea Bisericilor noastre și împlinirea ei într-o lume secularizată”;
- 8) 1998 – București, România, cu tema: „Slujirea și reconcilierea. Integrarea europeană și implicațiile ei pentru Bisericile noastre”;
- 9) 2000 – Herrnhut, Germania, cu tema: „Biserica și misiunea ei politico-socială astăzi. Aspecte biblice-hermeneutice, istoric-bisericești și eclesiologice”;
- 10) 2002 – Cluj-Napoca, România, cu tema: „Ființa și unitatea Bisericii lui Hristos - diversitatea Bisericilor în istorie”;
- 11) 2006 – Eisenach, Germania, cu tema: „Consiliile ecumenice și catolicitatea Bisericii”;
- 12) 2010 – Sâmbăta de Sus, România, cu tema: „Apostolicitatea Bisericii și mărturisirea ei în Europa de astăzi”;

După cum putem observa, dialogul teologic între EKD și B.O.R. s-a purtat pe teme teologice actuale pentru ambele părți. Când dialogul a început în anul 1979, delegații celor două Biserici nu au fixat o tematică exhaustivă și nici o metodologie rigidă, precum nici o cronologie precisă, pentru programul dialogului respectiv. Tematica întrunirilor a fost stabilită în comun acord de conducerea celor două Biserici. Pe parcurs, teologii de ambele părți au fost înlocuiți, inclusiv cei de la conducerea EKD, ducând la o desfășurare lentă a dialogului, dar și la o nouă viziune asupra lui.

Din dorința de a evita orice contact cu autoritățile de stat comuniste din România, reprezentanții EKD au insistat până la începutul anilor '90 să abordeze în dialogul cu B.O.R. în exclusivitate teme teologice și nu teme cu caracter social sau politic, ceea ce în final s-a transformat într-o șansă pentru acest dialog.

Astfel, putem observa că temele discutate la primele întruniri au avut un caracter strict teologic, iar abia după 1990 a fost posibilă abordarea unor teme în perspectivă social-politică, spre exemplu: „Slujirea comună a Bisericilor într-o societate secularizată” sau „Responsabilitatea Bisericilor în procesul de integrare europeană”.

Dialogul dintre B.O.R. și EKD a debutat cu o temă semnificativă pentru convorbirile dintre ortodocși și protestanți: „Sfânta Scriptură, Tradiția și Mărturisirea”, pentru ca astfel să se clarifice punctul de plecare al oricărei reflecții teologice.

Scurt istoric

De o deosebită valoare teologică a fost, în acest sens, sublinierea și aprofundarea conceptului de „tradiție apostolică”, concept care asigură legătura fundamentală dintre Scriptură și Tradiție.

În discuțiile referitoare la raportul „Scriptură-Tradiție”, nu s-au repetat tezele cunoscute, nici nu s-au afirmat convergențe atinse în alte dialoguri, ci s-au pus noi baze, oferindu-se un loc bine definit acestui raport în discuțiile purtate.

Pentru ortodocși a fost important să se constate că „sola Scriptura” din Biserica reformei nu trebuie înțeleasă în mod exclusiv, ca și când în afară de Scriptură nu mai există nimic. Astfel, pe lângă Tradiția apostolică, există o Tradiție vie, prelungită, care este de neînălțurat pentru credință și Biserică (afirmație făcută la Gostar).

O preocupare permanentă cu referire la Sfânta Scriptură a constituit-o în acest dialog abordarea hermeneutică a textului biblic. În urma mai multor discuții s-a ajuns la concluzia că metoda liturgic-doxologică ortodoxă nu este întru totul incompatibilă cu metoda historico-critică protestantă. În acest sens, cele două tradiții teologice au considerat că se pot completa una pe alta.

Învățătura despre Taine a fost discutată la întrunirile de la Iași – 1980, Hullshort – 1982 și Curtea de Argeș – 1991. Prin aceste discuții au fost atinse aproape aceleași convergențe (prezența lui Hristos în actul sacramental, prezența reală a lui Hristos în Euharistie, Tainele ca mijloc de mântuire) și au fost identificate aceleași probleme rămase deschise (numărul Tainelor, extra usum, caracterul de jertfă al Tainelor), ca și în celelalte dialoguri ortodoxo-lutherane.

Cu privire la Sfintele Taine a fost de mare însemnătate sublinierea fundamentului biblic al acestora, ca și faptul că prin Taine se mijlocește lucrarea harului Sfântului Duh și nu doar o oarecare lucrare omenească.

A fost decisivă metodologia folosită, prin care s-a luat în considerare atât aspectul dogmatic, cât și cel liturgic al Tainelor (lucru afirmat la Iași – 1980).

S-a abordat și caracterul sacramental al Tainelor, chiar dacă nu s-a ajuns la un acord clar asupra acestui subiect.

A fost abordată și problema preoției (la Hullshort – 1982). Numai episcopii și preoții care au fost sfințiți sunt îndreptățiți să officieze Taina Spovedaniei.

Și problema Botezului a fost discutată. S-a întreprins o comparare a slujbelor Botezului, fiind un acord comun privind nu numai învățătura despre Botez, ci și privind elementele de bază ale slujbei Botezului.

S-a discutat despre problema conlucrării dintre om și Dumnezeu în cadrul Tainelor și prin Taine, care este accentuată mereu de către ortodocși (așa-numita „sinergie” – Curtea de Argeș, 1991).

Interesul principal al dialogului desfășurat între B.O.R. și EKD a fost concentrat asupra temei centrale „Mântuirea în Hristos”, discutată în întrunirile de la Techirghiol – 1985, Kirchberg – 1988 și Curtea de Argeș – 1991.

În teologia Sfinților Părinți și în tradiția ortodoxă, mântuirea în Hristos este descrisă în perspectivă ontologică prin termenul de îndumnezeire (theosis). Teologia protestantă, care vorbește juridic despre îndreptarea și sfințirea omului, a formulat un verdict radical față de învățătura ortodoxă. Dar s-a ajuns la o înțelegere a dimensiunii ontologico-dinamice a termenului „îndumnezeire” și a teologiei protestante despre îndreptare, cu folosirea categoriilor ontologice, afirmându-se că îndumnezeirea este restaurarea și înnoirea naturii umane a lui Hristos și desăvârșirea ei prin puterea dătătoare de viață a Duhului Sfânt, pe când teologia protestantă folosește, cu privire la Persoana lui Hristos, categoriile tradiționale de comunicare a însușirilor, dar referindu-se la oameni, vorbește despre îndreptare sau justificare. Ceea ce ortodocșii exprimă prin „theosis”, evanghelicii exprimă prin „sfințirea omului”.

Cu privire la problema sinergie, a fost clarificat faptul că în tradiția ortodoxă nu se înțelege prin aceasta că omul ar putea să dobândească mântuirea prin propriile lui forțe, căci mântuirea este lucrarea iubirii spre care îi împuternicește Sfântul Duh pe cei botezați și îi face împreună-lucrători cu Dumnezeu (*1 Co 3, 9*).

Tema eclesiologică a fost atinsă în contextul reflecțiilor asupra importanței mărturisirii comune cu privire la comuniunea sfinților (tema de la Selbitz – 1995). Baza acestei mărturisiri este mărturia apostolică și din Noul Testament despre comuniunea în Hristos.

Partenerii de dialog au fost unanimi în a considera că această comuniune a sfinților înseamnă o permanentă înnoire în Hristos care cuprinde pe om în totalitatea sa, inclusiv în relația sa cu lumea.

Slujirea profetică a Bisericii se manifestă într-o lume secularizată și pluralistă. Pe de o parte, secularizarea este considerată ca o înstrăinare de Dumnezeu, iar pe de alta, ca o emancipare față de structurile de autoritate; cu toată ambivalența legată de tema despre secularizare, a existat unanimitate privind problemele cu care se confruntă cele două Biserici.

O dimensiune eclesiologică are și împăcarea (reconcilierea), prin care se înălătură separarea omului de Dumnezeu (București – 1998). Problema se pune: cum poate fi transmisă împăcarea lumii secularizate de azi? Eforturi mari se depun în împăcarea dintre confesiuni și Biserici. S-au făcut referiri și la documentele celei de-a 2-a Adunări Ecumenice Europene (Graz, 23-29 iunie 1997), care a avut ca temă centrală reconcilierea.

Bisericile sunt chemate să acționeze împreună cu privire la procesul istoric complex ce se desfășoară în Europa (București – 1998), ce ținde spre stabilirea păcii, reconcilierii, securității, libertății și cooperării.

Responsabilitatea social-politică a Bisericii aparține sfinței sale, ca Trup al lui Hristos. Ea rezultă din faptul că se află în relație cu Dumnezeu, cu oamenii

Scurt istoric

și cu întreaga creație. Acest caracter relațional al Bisericii, pentru care există o multitudine de imagini neotestamentare, se concretizează mai ales în comuniunea euharistică. Conform modelelor istorice, Biserica și statul au fiecare un domeniu al competențelor bine conturat, care nu poate depăși sfera sa de acțiune. Cele două se întâlnesc în domenii concrete ale vieții, în slujba acelorași oameni. Biserica poate lucra în afară doar în măsură în care se străduiește să-și întărească și să-și încurajeze propriii membri. Totdeauna misiunea ei va fi de a-i aduce pe oameni de diferite orientări împreună (Herrnhut – 2000).

La Cluj-Napoca - 2002 s-a abordat problema ecclesiologiei. După ce s-a precizat felul cum înțelege Biserica fiecare parte de dialog, s-a formulat întrebarea referitoare la concretizarea Bisericii lui Hristos cea una, întrebare legată de esența Bisericii și de temelia unității acesteia. S-a încercat lămurirea faptului cum și în ce condiții ar putea să fie armonizată diversitatea bisericilor noastre separate, în așa fel încât credința noastră în unitatea Bisericii lui Hristos să își găsească expresia ei vizibilă într-o viitoare comuniune euharistică.

EKD este o comuniune de biserici cu mărturisiri de credință diferite. Bisericile sunt autonome în organizare și în învățătură, dar există, între ele, comuniune predicatorială și euharistică. EKD înțelege această formă de comuniune bisericăcescă ca modalitate de expresie a unității vizibile a Bisericii lui Hristos.

Teologii ortodocși au afirmat că Biserica Ortodoxă este identică cu Biserica una a lui Hristos și se află într-o neîntreruptă continuitate cu Biserica perioadei apostolice. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă nu dorește proclamarea unei pretenții absolutiste față de alte Biserici. Biserica Ortodoxă Română este conștientă de faptul că și în alte Biserici Ortodoxe este prezent Hristos Cel neîmpărțit și respinge identificarea de o manieră exclusivă a Bisericii lui Hristos cea una cu o anumită Biserică locală determinată istoric.

Deși punctele comune de înțelegere a Bisericii sunt limitate, mai ales în înțelegerea termenului de „koinonia”, poate există o convergență între faptul că, în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Bisericile Ortodoxe se identifică cu Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească, iar bisericile celelalte se înțeleg ca părți ale Bisericii una, sfântă, sobornicească și apostolească.

Metoda aplicată în dialogul teologic B.O.R. – EKD a fost aceea de prezentare a două sau mai multe referate de fiecare parte cu referire la tema abordată; în al doilea rând, desfășurarea unor discuții pe marginea referatelor, și în al treilea rând, adoptarea unui comunicat final, a cărui parte centrală se referea la progresul înregistrat la întrunirea respectivă. Rezultatele obținute, mai ales la primele întruniri, erau grupate după schema: 1. puncte de consens; 2. puncte de convergență; 3. puncte rămase deschise sau divergente. Pe parcursul dialogului s-a renunțat oarecum la această metodă, care nu explică suficient diferența dintre consens și

convergență. Important este ca într-un astfel de dialog să se sublinieze atât ceea ce este comun, cât și ceea ce este diferit sau divergent și care rămâne să fie clarificat mai târziu.

Succesul dialogului EKD-B.O.R. s-a datorat în primul rând personalităților numite în delegațiile lor de către Biserică. Delegația B.O.R. a fost condusă la început de către Ep. Vasile Coman al Oradiei, mai apoi de ÎPS Nicolae al Banatului și în ultimul timp de către ÎPS Serafim, Mitropolitul Germaniei și al Europei Centrale și de Nord. Din delegațiile române au făcut parte printre alții: Pr. Prof. Dumnitru Stăniloae, Pr. Prof. Dumnitru Popescu, Pr. Prof. Dumnitru Radu, Pr. Prof. Ioan Ică, Pr. Prof. Ilie Moldovan, Pr. Prof. Viorel Ioniță, Pr. Prof. Dorin Oancea, Diac. Prof. Ioan Caraza, Pr. Prof. Ioan Tulcan, Pr. Prof. Valer Bel, Pr. Prof. Nicolae Chifăr, Pr. Prof. C-tin Păuleanu, Pr. Lect. Daniel Benga etc.

Delegația EKD a fost, la început, condusă de către Episcopul Heinz Joachim Held, iar mai apoi, de către Ep. Rolf Koppe, Ep. Martin Schindehütte, toți conducători ai Departamentului de Relații Externe al EKD. Din delegația germană îi putem aminti pe: Prof. Georg Kretschmar, Prof. Peter Hauptmann, Prof. Jörg Jeremias, Prof. Adolf Martin Ritter, Prof. Heinz Ohme, Prof. Ferdinand Hahn, Pastor Reinhard Töhle etc.

Odată cu schimbarea de generație, în delegația B.O.R., noii membri români au fost recrutați în exclusivitate dintre teologii români care au studiat în Germania, care vorbesc limba germană și sunt familiarizați cu teologia protestantă germană la ea acasă.

Cele 12 întâlniri, în cei peste 30 de ani de dialog, au dezbătut teme importante precum: Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, Tainele Bisericii, mântuirea în Iisus Hristos, integrarea europeană, ecesiologia etc. Dialogurile bilaterale au arătat unde sunt granițele, dar și unde sunt șansele, pentru unitatea creștinilor. Prejudecăți ce durau de secole, au putut fi desființate prin intermediul acestui dialog, formule reformatorice ca: sola fidae, sola gratia, sola Scriptura, au putut fi expuse într-un mod mai amplu și mai deschis de către teologii protestanți. Partea ortodoxă a putut preciza mai îndeaproape modul cum înțelege ea relația dintre Scriptură și Tradiție, dintre credință și faptele bune în obținerea mântuirii etc.

Nu putem decât să constatăm faptul că e necesară continuarea acestui dialog, plecând de la considerația că importanța lui pentru o reală apropiere între Bisericile aflate în dialog este evidentă. De asemenea, receptarea rezultatelor deja obținute este și ea o provocare pentru teologia actuală.

Pr. Prof. Aurel Pavel
Masterand Petru Ciprian Nedelcu